

В 18

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВАРШАВСЬКИЙ Олександр Павлович

УДК 1(091): 87

**КОНЦЕПЦІЯ МОВИ В ОНТОЛОГІЇ МАРТИНА ГАЙДЕГТЕРА
(ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ)**

Спеціальність 09.00.05 –
історія філософії

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Дніпропетровськ – 2004

**НТБ
ДНУЗТ**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Дніпропетровського національного університету.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Панфілов Валерій Олександрович,
Дніпропетровський національний університет

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Корх Олександр Миколайович,
Академія митної служби України,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

кандидат філософських наук, доцент
Палагута Вадим Іванович,
Національна металургійна академія України,
завідувач кафедри інженерної педагогіки та методики
професійного навчання

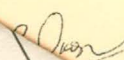
Провідна установа: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Захист відбудеться “**18**” листопада 2004 р. **08:11** годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.11 при Дніпропетровському національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: м. Дніпропетровськ, пл. Т.Шевченка, 1. Палац студентів ДНУ, к. 30.

З дисертації можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Дніпропетровського національного університету за адресою: 49050, м. Дніпропетровськ, вул. Казакова, 8.

Автореферат опубліковано “**18**” жовтня 2004 р.

Вчений
доктор

 В.Б. Окороков

АНТБ
ДНУЗТ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дисертації. Самосвідомість нового українського, як і будь-якого іншого суспільства в епоху його становлення, найперше виявляє, що умовою можливості його існування є у найповнішому смислі *єдина мова*, – мова згоди, співіснування і співтворчості всіх причетних цьому суспільству. Для самосвідомості при цьому не може бути залишеним у стороні питання, чи йде в даному випадку справа просто про довільно призначену знакову систему для комунікації, чи мова має фундаментально онтологічний статус, визначальний для буття сущого і, зокрема, людської істоти. Реалізація мови в українській пісні, поезії, художній літературі служила ніби охоронним тілом самоїдентичності народу впродовж століть, через те видатні його провідники різних періодів історії схилилися до другої думки, однак скоріше інтуїтивно і в контексті щодо національного самовизначення, культурних особливостей, здобуття «свого слова», творчих здібностей (наприклад, Кирило-Мефодієвське товариство, О.Потебня), аніж по-філософськи предметно. Відтак, питання про співпричетність мови буттю має бути у даному дослідженні загострене до сутнісного порядку.

Як стоїть справа з самим феноменом мови, – про це пошлемося на свідчення Г.-Г.Гадамера, який у роботі «Істина і метод» розуміє його проблематичність таким чином: «Що таке мова – ось питання, що відноситься, зрозуміла річ, до найневизначнішого з усього, що взагалі приступне людському роздуму. Мова так лякаюче близька нашому мисленню й у процесі свого здійснення так мало є його предметом, що вона ніби сама приховує від нас власне буття» [Гадамер Г.-Г. Істина і метод. - К., 2000. - С.351]. Ми вважаємо, разом з тим, що труднощі щодо вираження ества мови, власна проблематичність її як феномена не накладають зарік на його продумування, але навпаки, – виступають фактором неодмінного зобов'язання для думки.

Приховування мовою свого буття, про яке зазначає Гадамер, є істотною її характеристикою, і має свою долю в історії філософії, найважливішим наслідком якої є її забуття як феномена, певним чином причетного буттю, – від «логоса» Геракліта і Парменіда і до творчості В.Гумбольдта філософія взагалі не знала для себе такої категорії. Ідея *похідності* мови від діалогу Платона «Кратіл» визначає філософську долю цього феномена і досі. В якості детермінованого предмета в ряді сущого він представляється не тільки метафізикою і наукою про мову, але й тими позитивістсько-структуралістськими течіями у філософії ХХ ст., що виходять з ідеї *ізоморфності* мови та реальності. У цьому зв'язку фундаментальна онтологія Гайдеггера вносить в історію філософії те зрушення (т.зв. «поворот», *Kehre*), котре дає можливість буттєвої тематизації мови. Розкриття причини цієї події – проблема надзвичайної важливості для історії філософії у контексті проблеми мови, адже в

НАУКОВО-БІБЛІОТЕКА

Дніпропетровського національного
університету залізничного транспорту
Імені академіка В.Лазаряна

даному випадку являє себе те продуктивне протиріччя, не спростування, а продумування якого повинне показати новий обрій явища мови.

Завдання вияву і вираження феноменальності мови, очевидно, має відкрити нову (і автентичну) можливість для будь-якого вивчення мови: як для філософії, так, у тому числі, і для науки про неї, приведеної до кризи, зокрема, і через дотримання інструменталістського витлумачення свого предмета. Репрезентація орудного становища мови, обумовлена ідеєю похідності, сприяє загальній девальвації слова у суспільствах європейського зразка. Мова через право на неї релятивізується до точки зору, ефектності і віртуозності маніпуляцій зі словом, ефективності впливу на реципієнта, інструмента інформаційної агресії, уніформації електорату. “Середня” європейська людина вже не мислить себе безпосередньо у зв’язку зі словом живого переказу, будучи поглинена видом, що постачається на екран як нібито “чиста дійсність”. У результаті проникнення у побут видової техніки кілька десятків років тому фактично стало периферійним найдревніше, основоположне для людської культури явище – усна народно-поетична творчість. Традиція відтворюваних нею смислів, мелодики і символіки здебільшого перервана. У цього повинні бути і вже с фундаментальні соціальні наслідки. Незважаючи на поширення “інтернаціональних мов” і засобів зв’язку, мова взаєморозуміння залишається не піддатливою для людей. І це так само вимагає запитування – чому?

Кількість досліджень з філософії Гайдегера, що вийшли на Заході, стала уже практично неоглядною. Продовжується публікація Повного зібрання творів Гайдегера у 100 томах, котре стимулює подальший інтенсивний пошук методологічної релевантності його філософії щодо багатьох областей гуманітарного знання. В Україні та Росії критичному аналізу його філософії в тій чи іншій мірі приділяли увагу багато істориків філософії: А.Ахутін, В.Бібіхін, С.Борисов, П.Гайдєнко, В.Єрмоленко, Г.Заїченко, В.Малахов, М.Мамардашвілі, Б.Марков, А.Михайлов, І.Михайлов, В.Молчанов, О.Нікіфоров, В.Ожороков, В.Полорога, Т.Польська, Я.Слінін, С.Ставцев, Г.Токмань та ін. Разом з тим, через герметичний її характер “немає ні одного систематичного викладу його філософії” [Ставцев С.П. Введення в філософію Хайдегера. – СПб., 2000. С.4]. Це саме стосується і, зокрема, мовного аспекту, систематичний вияв якого стосовно онтологічних тем має стати однією з основних цілей нашої роботи.

Історико-філософським завданням вітчизняної науки чималої важливості є підготування смислового фундаменту для того, щоб тексти величезної спадщини Гайдегера (хоч би найбільш рубіжні) здобули нарешті “батьківщину” і в українському слові. - позаяк всякий переклад у цьому плані має своєю передумовою розуміння твору, а не знання словника у принципі формально взятої етнічної мови. Не можлива, в усякому разі поки що, однозначна інтерпретація (а відтак, переклад) для введення до українського філософського дискурсу вирішальних понять філософії мови Гайдегера - Dasein, Rede, Bedingnis, Ereignis, Sage, Geviert, Gelaut der Stille, Gestell та ін., - це проблема, що також сама по собі не розв’яжеться і

вимагає підходу на основі розкриття зв'язаності всієї філософської еволюції Гайдеггера.

Виходячи з проблематичності зазначених моментів теми, назріває актуальна мета і завдання наступного дослідження, а разом з тим і його межі у цій вельми важко охопній темі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота Варшавського О.П. пов'язана з темою наукового дослідження кафедри філософії Дніпропетровського національного університету «Філософія науки і духовна культура на рубежі тисячоріччя» (реєстраційний № 0199V001308).

Мета і завдання дисертації. Мета дослідження – розкриття конститутивних аспектів буттєвого розуміння мови в онтології Мартіна Гайдеггера в контексті історії європейської філософії.

Досягнення поставленої мети передбачає два етапи вирішення наступних завдань:

1. Простеживши хід гайдеггерівських дескрипцій буття, виявити сутність його «повороту» (Kehre) стосовно попередньої онтології та альтернативних версій подолання метафізики.
2. На основі зіставлення традиційного і Гайдеггерового вчень про буття, відновити проблемну мотивацію його нововведень, які затребували тематизацію мови, а відтак, простежити їх подальшу рецепцію в історії філософії ХХ століття.
3. Проаналізувати характер гайдеггерівського тлумачення *співпричетності* мови буттю.
4. Із метафізичних репрезентацій мови та її походження видобути феноменальні смисли, аби виявити виток інструменталістського тлумачення мови.
5. Реконструкція гайдеггерівського «шляху до мови» («Unterwegs zur Sprache») як цільного вчення про мову стосовно онтологічних проблем: буття, сущого, речей, простору, часу, людини та ін. Розкрити смисловий горизонт Гайдеггерових визначень мови: «Rede», «дім буття», «Sage» та ін., із яких спробувати експлікувати сутнісні наслідки для традиційних онтологічних тем.
6. Здійснити порівняльний аналіз гайдеггерівського та провідних в історії європейської філософії вчень про мову, аби на підставі різниці їх онтологій виявити і різницю їх підходів та тлумачень мови, і тим самим з'ясувати парадигмальне зрушення щодо феномена мови у подійній онтології.

Об'єкт дослідження – феномен мови у фундаментальній онтології М.Гайдеггера.

Предмет дослідження – протиріччя між інструменталістським і феноменологічним тлумаченням мови.

Методологія дослідження. Складність і різноаспектність поставленої мети передбачає застосування ряду в цілому несутеречних одне одному методів, кожен з яких відповідає певним етапам і завданням розгляду проблеми:

НТБ
ДНУЗТ

- феноменологічний метод «виявлення і утримання інтенціонального змісту» (Гуссерль) спрямований стосовно всіх можливих феноменів, стрічних на шляху дослідження; і разом з тим, він прояснює основи філософських конструкцій, що тематизують феномен мови, у світлі початкового досвіду буття, який визначає наші «передсуди» стосовно феномена мови;

герменевтичний метод представляє можливість імманентного витлумачення досліджуваних текстів, а відтак, «сплавлення горизонтів» (Гадамер) історії філософської традиції та інтерпретації; безпосередньо до нього долучається семіотико-етимологічний метод, який дозволяє виявити зв'язаність етимонів цієї традиції, і зокрема, представити в цілісності «різнорідну» онтологію Гайдеггера;

історико-компаративний метод дає можливість визначити місце вчення про мову Гайдеггера в контексті європейської філософської традиції.

Новизна одержаних результатів дослідження обумовлена вибором теми, яка не дістала в Україні належного комплексного викладу. На захист виставляються наступні положення, здобуті в процесі здійснення дослідження:

із аналізу «онтологічної диференції» Гайдеггера як апофатико-теологічного мотиву мислення з'ясовано, що сучасні спроби «подолання» метафізичного протиставлення «першого сущого» наявному є або власним етапом метафізики (у завданні «демаркації» позитивізму), або прихованим наслідуванням гайдеггерівського онтологічного зразка (у понятті «розрізняння» постмодернізму); при цьому виявлено, що в історії філософії мотивуючим актуалізацію і подальший характер інтерпретації феномена мови є саме *спосіб* розрізнення буття і сущого: він обґрунтовує як прирівнювання мови до засобу у метафізиці, так і подійне ототожнення мови і буття у Гайдеггера;

виявлена суперечлива єдність основних (часово-місцевих) концептів філософування Гайдеггера «ось» (Da) і «подія» (Ereignis), у зв'язку з чим спростовується відоме протиставлення двох його варіантів, «раннього» і «пізнього»;

через зіставлення чинності у понятті «четвериці» (Geviert) Гайдеггера та в каузальному аналізі сущого Арістотеля, з'ясовано радикальний поворот Гайдеггера у розумінні причиновості, а саме: місцевість речі є самодетермінована, а її *вказівність* замикає на собі будь-яку каузальність; разом з тим, виявлено, що саме проблема «*топоса*», редукована традиційною метафізикою до «пунктума» самомислячого суб'єкта і продумана заново в подійній онтології Гайдеггера під поняттям «спірності» «четвериці», обґрунтувала тематизацію концепту мови таким чином, що мова є не просто долученням у додаток до буття епіфеноменом, але - імманентно причетною і часу, і буттю;

доведено, що поширена у філософіях «лінгвістичного повороту» тематизація мови, яка відбувається поза опитуванням місця і часу, є не онтологічною, а декларованою спекулятивно;

стосовно вчення Гайдеггера про мову здійснено інтегруючий аналіз через

НІБ
ДНУЗТ

осмислення зв'язку мови і відповідно суб'єкта, людини як *animal rationale*, буття, часу, речей, місця, внаслідок чого була виведена низка онтологічних положень про підстави тотожності мови та буття, про специфіку вказівного визначення сущого словом, про вторинність проти слова людського воління, чуттєвості та розсудковості, про необхідність перетворення мотивуючої мислення «онтологічної диференції» Гайдеггера на розрізнення буття і слова; зважаючи на неможливість репрезентації мови з позиції якої-небудь позамовної споглядальної практики, взято спробу інтерпретації ряду символічних дефініцій сутності мови у Гайдеггера, що привело до необхідності введення адекватних їх смисловим коннотаціям понять (Річ, слухне, Урок, виречення та ін.);

в історико-філософському аналізі виявлено виток метафізичного інструменталізму мови і відтворено його логіку, що редукує власну проблематичність феномена мови; відтак, через доведення до апорії логіки інструменталізму показано, що приховані об'єктивно-фізикалістські і суб'єктивно-психологічні онтології структуралістських та позитивістських концепцій мови, альтернативних гайдеггерівській, приводять до детермінізму і релятивізму феномена мови, на противагу чому обґрунтовується положення про мову як феномен не детермінований ні природою, ні суспільством;

визначено, що горизонт учення про мову Гайдеггера знаходить конгеніальність саме з тими світоглядними системами, в яких слово виступає тотожним або атрибутивним поняттям щодо буття («Логос» Геракліта і ап.Іоанна), бога (релігійні уявлення, духа (Гумбольдт).

Теоретичне і практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що воно поповнює історико-філософське знання мовним аспектом розуміння філософської спадщини Мартіна Гайдеггера; у критиці метафізичного інструменталізму мови воно відкриває і обґрунтовує для філософії її буттєву вагу, утверджуючи таким чином можливість неklasичної і некаузальної онтології, а тоді і нової науки про мову.

Основні положення та висновки можуть бути використані у теоретичних дослідженнях у галузях онтології та філософії мови, а також – у ряді міждисциплінарних досліджень, пов'язаних з філософськими проблемами мови, та розробці курсу “Філософія мови”, що може бути рекомендований для читання на філософському та гуманітарних факультетах університетів.

Особистий внесок здобувача полягає в тому, що дисертація виконана ним самостійно і є його особистим внеском щодо вирішення філософських питань, пов'язаних з проблемами мови.

Апробація результатів дослідження. Дисертація обговорювалася на засіданні кафедри філософії ДНУ та теоретичному семінарі кафедри філософії НГУ. Матеріали роботи покладені в основу доповідей, виголошених на міжнародній конференції «Джон Локк і сучасність» (Дніпропетровськ, 2001 р.), Всеукраїнських

філософсько-богословських читаннях (Дніпропетровськ, 2003 р.), теоретичних семінарах кафедр філософії ДНУ та НГУ (у період 1999-2004 рр.).

Публікації. Основні положення роботи викладені у 6 статтях, із них 4 опубліковані у фахових виданнях ВАК України.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (272 найменування). Основний зміст роботи викладений на 212 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, формулюється мета і завдання роботи, визначаються об'єкт і предмет дослідження, розкривається методологічна основа дослідження, сформульовані основні положення, що виражають наукову новизну роботи, показується практична значущість результатів дослідження.

Перший розділ «Огляд літератури з теми дисертації та методологія дисертаційного дослідження». Огляд літератури починається з загального аналізу об'ємного корпусу текстів філософської спадщини М.Гайдегера. Визначається хронологічне місце у ній творів, присвячених питанню мови (здебільшого це післявоєнний період), при цьому стало очевидним, що німецький філософ умисно уникав презентації систематичного викладу найбільш важливої для нього теми – теми мови, залишивши її на користь принципу т.зв. «шляху до мови» («Unterwegs zur Sprache»), завдавши тим самим значні концептуальні проблеми для інтерпретації. Далі визначаються наявні історико-філософські стратегії стосовно відомої гайдегерівської мислительно-стильової закритості запитування та особливої сугестивності вираження у В.Бібіхіна, В.Бімеля, Є.Борисова, С.Зимовця, В.Малахова, В.Подороги, Р.Сафранського, В.Ставцева, Ф.-В. фон Херманна та ін. У зв'язку з зазначеними труднощами єдино надійною та адекватною методологічною стратегією в інтерпретації досліджуваних текстів ми покладаємо вияв дистанції не між положеннями Гайдегера і нашими власними, як і не самоліквідацію інтерпретатора, а навпаки, вияв дистанції між мислимим цих текстів і нашими власними переконаннями і передсудами стосовно предмета дослідженнями – співпричетності мови буттю у протиріччі інструменталістського і феноменологічного до неї підходів.

Попередній огляд парадигмальних в історії питання мови текстів, що обумовлений завданням вияву структурних відповідності і відмінності форм мислення Гайдегера і представників, з одного боку, попередніх філософських епох, з іншого, сучасних альтернатив, показав, що для метафізичної традиції (Платон, Арістотель, Лейбніц, Кант, Гегель та ін.) концепт мови зовсім не є імманентною вимогою онтології, і відповідно, для неklasичних філософських концепцій (Вітгенштейн, Карнап, Квайн, Хакінг, Соссюр, Дерріда, Дельоз) феномен мови

виступає радше в якості альтернативи для заміни поняття буття, покликаної для подолання «безглуздості» (позитивізм) або «тоталітарності» (постмодернізм) метафізики. У зв'язку з цим стає очевидним протиріччя, яке вносить фундаментальна онтологія Гайдеггера вже від визначення у «Бутті і часі» екзистенціалом Dasein т.зв. «промови» (Rede). Отож сутність її «повороту» (Kehre), що затребувала буттєву тематизацію феномена мови, вимагає предметного дослідження через історико-філософський аналіз вирішення питання про зв'язок слова і буття.

Зростаючий дослідницький інтерес до філософії Гайдеггера, як в Україні, так і за її межами, спрямований, на наш погляд, передусім на подолання герметизму його мислення, далекого ідеалам суворого систематизму і слідуванню завданням розумовим та виражальним зразкам, що поставило перед його дослідниками проблему визначення місця інтелектуальної спадщини Гайдеггера в європейській філософській традиції, обумовивши проведення переважно історико-компаративістських робіт. Серед видатних праць цього роду треба відзначити твори В.Бартушата, В.Бібіхіна, Є.Борисова, Г.Заїченка, В.Єрмоленка, Б.Маркова, В.Молчанова, О.Пеггелера, Т.Пейнгла, А.Пігальова, І.Пшиготіжева, Є.Торчинова, Ю.Хабермаса, Ф.-В. фон Херманна та ін. Проте, оскільки компаративний аналіз, поперше, завжди має справу уже з наявними поняттєвими формами, і по-друге, виходить із певного концептуально-ідеологічного передсуду порівнюваного, то це поставило перед нами завдання розробки комплексу несуперечних одне одному методологічних принципів і розрізень, що забезпечили б імманентне витлумачення, яке не нав'язувало б предмету стороннього йому змісту, виходячи з апологетичної або, навпаки, негативної зацікавленості.

Різноманітні аспекти онтологічного «повороту» Гайдеггера другий предмет серйозних досліджень В.Анца, А.Ахутіна, В.Бібіхіна, Є.Борисова, П.Гайденка, А.Койре, В.Малахова, Б.Маркова, Б.Маркса, І.Михайлова, В.Молчанова, Ж.-Л.Нанси, О.Нікіфорова, В.О कोरोкова, О.Пеггелера, А.Пігальова, В.Подороги, Е.Тугендхата, Х.Філіпса, Д.Фреде, У.Штайнфорта та ін. У цій події автори виділяють і розв'язують такі актуальні проблеми: 1) співвідношення традиційної метафізики і онтології Гайдеггера; 2) критика і трансформація Гайдеггером засад феноменології; 3) співвідношення поняття суб'єкта і Dasein; 4) перетлумачення Гайдеггером поняття істини; 5) топологічні новації Гайдеггера; 6) проблема горизонту гайдеггерівського запитування. У цьому зв'язку окремо відзначимо пов'язування «повороту» з питанням про мову в роботах В.Бібіхіна, Г.-Г.Гадамера, В.Подороги, І.Пшиготіжева, С.Ставцева, Х.Філіпса. Разом з тим, у даному випадку при всій глибині аналізу тих чи інших аспектів концепції мови Гайдеггера ми не виявляємо інтегруючого дослідження, котре представило б несистематичне учіння про мову Гайдеггера («шлях до мови») у цілності щодо онтологічних проблем.

Отож у цілому аналіз літератури з теми дисертації виявив, що на сьогодні відсутні праці, в яких би комплексно вирішувались такі завдання: 1) через

зіставлення традиційного і Гайдеггерового вчень про буття, відновлено проблемну мотивацію його нововведень, які затребували тематизацію мови; 2) реконструйовано гайдеггерівський «шлях до мови» («Unterwegs zur Sprache») як цільне вчення про мову стосовно онтологічних проблем: буття, суцього, речей, простору, часу, людини та ін. 3) на основі аналізу гайдеггерівського тлумачення співпричетності мови буттю проведена достатньо повна інтерпретація його символічних визначень сутності мови: «Rede», «*дім буття*», «Sage» та ін., 4) зроблено історико-філософський аналіз метафізичного і “постметафізичного” інструменталізму в тлумаченні мови, на основі якого з’ясовано парадигмальне зрушення щодо феномена мови у подійній онтології Гайдеггера. Виходячи з багатогранності поставлених завдань та розмаїття можливостей інтерпретації онтології Гайдеггера, далі здійснено розробку комплексної системи комплементарних методів, а саме: феноменологічного, герменевтичного, семіотико-етимологічного, історико-компаративістського.

Оскільки чільна мета нашого дослідження (розкриття конститутивних аспектів буттєвого розуміння мови в онтології Гайдеггера в контексті історії європейської філософії) має два вектори спрямованості - як на текст, так і на саму річ, остільки для проведення дослідження вона обумовлює вибір провідними герменевтичного і феноменологічного методів. Філософська *герменевтика* ґрунтується на принципах, по-перше, *діалогічності* твору (і ширше традиції) та інтерпретації, і, по-друге, *самобутності* смислу філософського тексту. Це значить, що тексти досліджуваної історико-філософської традиції не являють собою щось у собі замкнене і “минуле”, що історія філософії здійснюється як синхронічне співбесідування з автором у розумінні інтерпретатора, при цьому співпричетність, континуальність традиції забезпечує *самоідентичне* тексту, а саме: суть справи, сама річ, стосовно якої належить досягти спільності основоположних передсудів (т.зв. «злиття горизонтів» автора і інтерпретатора). Таке завдання вимагає зацілювання *феноменологічного* методу, що ґрунтується на принципах *інтенціональності* і *інтерсуб’єктивності*. Це значить необхідність вияву власної інтенціональної упередженості (передрозуміння) стосовно самоідентичного у тексті, з тим щоб досліджуваний твір проявився у своїй іншості, що дасть можливість відділення істинних передсудів від хибних. Дана процедура називається феноменологічною *редукцією*. В її застосуванні до герменевтико-текстологічної роботи вона має структуру питання. *Дилектика питання і відповіді* сама виявляє і посилює аргументи на користь суті іншого погляду, не намагаючись сперечатися з його слабкими місцями, і тільки відтак запитування на істинних основах і протилежної думки, в тому числі, знімає неправильне судження, навіть якщо воно виявилось власним. Нарешті, герменевтичне завдання досягнення перспективи, в рамках якої автор дійшов би власної думки, висловленої в тексті, реалізується у нас у постановці проблеми: із якого невисловленого, але необхідного питання був затребуваний онтологічний поворот Гайдеггера, при цьому водночас актуалізувавши вперше тему мови. Виходячи з того, що крім слова нема іншої основи самотождності феномена, стало

необхідним додатково задіяти і *семіотико-етимологічний* метод, який передбачає роботу з *повсякденною метафорикою* вживання ім'єні феномена, а по-друге, з *етимологічними його зв'язками*. Останнє ми протиставляємо лінгвістичній етимології – пашою настановою тут є вияв тотожності поняття і можливостей його розгортання, тобто встановлення *етимона*, проти логічного ідеалу однозначності. На підставі достатньої феноменологічно-герменевтичної практики стає можливий *історико-компаративний аналіз*, що оперує вже відкритими смисловими формами. В якості його складових стосовно онтології Гайдеггера приймається, з одного боку, класична метафізика від її витоків, а з другого, альтернативні версії її “подолання”

Нарешті, перший розділ завершується попереднім конкретним виділенням початкової області досвіду досліджуваного предмета (власні передсуди про феномен мови) як основи подальшого аналізу, і експозицією нашого питання мови, суть якої полягає в тому, що відома повсякденному досвіду багатозначність (похідним від «ректи») виявились водночас і розмова, і діло, і предмет, і твір, і подія, і причина, і люди, тобто суще у цілому) не може бути випадковою або рефлексійною, і тим самим вступає у протиріччя з нашими найближчими уявленнями про даність мови, слова як засобу. Виходячи з цього, ми досягаємо стратегічного поділу нашого дослідження на два етапи: перший (розділ 2) – у запитуванні від буття у напрямку слова – чи є слово його власною вимогою; другий (розділ 3), у зворотному напрямку, ми маємо врепгі-решт з'ясувати наслідки гайдеггерівської актуалізації концепта мови для онтологічних тем.

Другий розділ - «Сутність фундаментального «повороту» (Kehre) в онтології і необхідність онтологічної тематизації феномена мови» - покликаний з'ясувати і верифікувати необхідність і обов'язковість гайдеггерівського «повороту» від класичної онтології до подійної, з одночасним затребуванням концепту мови. У його вступній частині ми спробували провести попередній аналіз критичних щодо цього «повороту» завдань подолання аристотелівського метафізичного розмежування «першого» і феноменального сущого у позитивізмі (Карнап, Вітгенштейн) і постмодернізмі (Жирар, Дерріда, Дельоз), окресливши тим самим ключові моменти їх протиріччя в питанні про «онтологічну диференцію» (розрізнення буття і сущого), Логос (тотожність і відмінність), часовість (історичність).

У другому підрозділі “«Онтологічна диференція»: чи є взагалі буття?” розглядаються *способи* подолання головного метафізичного розмежування. Показано, що «демаркація» стосовно трансцендентного позитивістського принципу «нема нічого крім сущого» виявляє генетичний зв'язок з метафізикою, і всупереч цьому те, що метафізика *розмежовує* у сущому, - Гайдеггер *розрізняє*. Це значить, що сама метафізична негация не трансцендентна речі, навпаки, вона становить з буттям приналежну речі «проблемну структуру» питання (Дельоз). Отож Гайдеггер у понятті «онтологічної диференції» реабілітує перед метафізикою не тільки буття, але і суще у бутті. В колі «онтологічної диференції» буття не перемагає суще, не є “краще” за нього, - тобто не є передугадване субстанціонально Єдине метафізики,

що тотально і нерозрізнено наділяє речі буттям, але воно, парадоксально кажучи, - розрізняючи скриває, передуючи завжди присутнє, даючи бути не причиняє.

Однак онтологічне розрізнення Гайдеггера як апофатико-теологічний імператив (у смислі відмови від метафоричної репрезентації трансцендентного буття на користь подійної його актуалізації) не є спеціальною процедурою, а заявляє радше особливий *час* буття. Відтак, наступний крок у підрозділі «Місце як час «події» буття (Ereignis): часовий переворот у метафізиці» присвячений аналізу суті нововведень Гайдеггера у розумінні феномена часу щодо узагальненого образу часу в метафізиці. Спершу нами було виявлено загальну тенденцію в метафізичній інтерпретації часу як спробу покласти його круговий образ Платонової «вічності» на хронологічну лінію «тепер» Арістотеля аж до феноменального «поток» у Гуссерля і споглядання «вічного тепер» у Вітгенштейна. У цій лінійності часу мусила б бути забезпеченою представленням точність становлення факту того чи іншого суцього, з перспективою – всього суцього зразу. Найбільш удачно це мало б здійснитися у декартівській механіцистській системі координат світу, центрованого на «вісі» самомислячого cogito, оскільки варто тільки не зважати на арістотелівський буттєвий об'єм поняття руху, щоб в історії філософії «топосу», місцевості буття, стати редукованим до умовності і відносності «пунктума». Виходячи з цього, далі стало можливим з'ясувати принципову відмінність у тлумаченні часу Гайдеггером, яка, на наш погляд, полягає у поверненні часу «топоса»: його ранній концепт «ось» (Da) – місцевий, скзистенціально нерозкладної т.зв. «присутності-у-світі» людського ества (Dasein), тобто залученості її у світовий дільний історичний контекст, із якого знаходить своє визначення суще, на протигагу метафізичному і теоретичному спогляданню самоданого - як феномена, так і номена. Якщо часування Арістотеля помічає в «тепер» саму «єдину зміну» руху рівної міри, якщо нарешті часування Вітгенштейна помічає в ньому «позачасове безмежне поле бачення випадків», то у гайдеггерівському часі Da, «ось» вперше і миттєво розпечатується *артикульований* світ (у ранній період – в якості «екзистенціалів» Dasein (Befindlichkeit, Verstehen, Rede), опосередкованого місцевістю, відкритістю і наренгі словом, а у пізній період – в якості «спору» т.зв. «четвериці» світу (Geviert)). І в цьому, на наш погляд, вперше виявилась абсолютно несподівана для філософської традиції співпричетність – часу і мови.

Принагідно, у цьому ж підрозділі через загострення смислів часово-місцевих концептів «ось» (Da) і «подія» (Ereignis) вдалося відстежити етапи філософської еволюції самого Гайдеггера: проаналізована суперечність, викликана суб'єктивацією часу Dasein, що як нібито продукує час із себе, поза тим, *у напрямку до чого* само Dasein часує. Гайдеггер долає цей момент у пізній період у понятті «подія» (Ereignis), яке, проте, зберігає смислову спадковість з «ось» (Da), - подія так само «вводить у гру» місце, через те мається достатньо підстав відхилити *протиставлення* двох варіантів філософії Гайдеггера, «раннього» і «пізнього». У зв'язку з цим розумінням «події» проаналізована також її істотна рецепція у

концептах видатних філософів сучасності: «свято» і «гра» у Гадамера, «слід» у Дерріда, «складка» у Дельоза, «співбуття» у Нансі, топологічний «розрив» у В.Подороги. На наш погляд, у цих поняттях у цілому не суперечливо розгортаються аспекти смислів Ereignis, проте без оголошення їх походження. У свою чергу ми спробували провести витлумачення найбільш “сміслоемкого” із них – світовості «події», а саме, т.зв. «четвериці» (Geviert), пари якої, за нашим переконанням, вмотивовані саме класичним Арістотелевим каузальним аналізом сущого, однак так, що арістотелівський приклад вміщується в гайдеггерівський, але не навпаки. І в цьому питанні теж з'ясовується радикальний поворот. Якщо характер «телоса» як «кращої» із причин в Арістотеля прийнятно-утилітарний, то у Гайдеггера, навпаки, жертвний. Його власна суть показується у «топосі» речі, приведеному Арістотелем до апорії і далі редукованому метафізикою. Гайдеггер ніби вертає речі місце під поняттям «четвериці». Якщо Арістотель виводить причини речі за її межі, у трансцендентне становище (певне «зовні»), то в сторонах «четвериці» Гайдеггера, навпаки, показується виведення будь-якої каузальності із самої речі, а саме так, що вони знаходять у ній своє явлення і влагодження, а відтак, у цьому примиренні вони взагалі можуть бути вперше заявлені.

Остання обставина обумовила далі необхідність постановки питання про відмінність гайдеггерівського і традиційного тлумачення причиновості (тобто способу причинення і ціління феноменально сущого буттям) у підрозділі «Простір розриву у детермінізмі сущого». У класичному метафізичному протиставленні «ейдетичного» і «меонічного»: суще стосовно свого ідеального «виду», «ейдоса» ніби *regresse* (“погіршується”) у своєму бутті, а відповідно з'являється необхідність віднесення сутності самого буття у певний інший і “кращий” світ за межами феноменального існування, де «ейдоси», як передбачається навіть Гуссерлем, перебувають у неодмінній самототожності, виступаючи причиною і основою феноменам. Отже, вже від «ідеї Блага» Платона припускається винятково *причинний* характер забезпечення і ціління буття сущого, притому так, що ціле сущого представляє його однорідним, нерозрізненим. Однак, на нашу думку, видова метафорика тут не дає і не може дати відповідь, чим розрізнені “потойбічно” самі «ейдоси». Звідси очевидно, що у метафізичному причиненні “першим” сущим “другого” ніяк не передбачається *розрізняюча вказівність*. Прийнято з умовчання, що за умови забезпечення сутності «ейдоса» (в якій би якості він не виступав: «субстанції», «монади», «предмета» тощо), ідентичні «зразки» дані у тотожності репрезентації суб'єкта. Слідуючи розрізненню т.зв. нормативного і каузального порядку сущого (Б.Липський), ми далі спробували співвіднести характер розуміння причиновості Гайдеггера з нормативним: смисл має передусім не «чому» щось є, а «за що» щось є. А відтак, «поворот» Гайдеггера виявляє принципово інший характер “обґрунтування” сущого, який не передається у термінах всеохопного диктату стосовно сущих речей, які, кажучи власними термінами Гайдеггера, «виособлюються» (ereignet) щодо буття. Цей особливий характер буття ми

спробували визначити оптичним терміном «когерентність» (взаємне посилення у накладанні протилежних властивостей), маючи на увазі гайдеггерівську його інтерпретацію власної свободи, із якої воно розрізняючи суще утримує розрізнення у собі, відкриваючи присутнє скривається, але при цьому завжди залишаючись прочиненим. А відтак, виявилось, що спосіб, яким буття визначає суще, є відмінний від диктату фізичної причини. Модальність гайдеггерівського Ereignis, як ми її витлумачуємо, носить характер *вказівного очікування*, при цьому віддавання на свободу сущому його ж самого. Ми назвали її *запрошувальною*, у значенні сумирного ненав'язливого *заклику* смислу (як у випадку питання «за що» щось є). Ця ненав'язливість буття зовсім не применшує його силу і концептуальну значущість, а навпаки, підкреслює його граничне перевершення проти всякого сущого. Ми нарешті припустили, що цей смисл виособлення «події» був відтворений Гайдеггером уперше після фр. 90 Геракліта, в якому буття (Логос), відсторонюючись, ніби міняє себе на речі, тим самим являючи розрив у їх причиново-наслідковому порядку.

Другий розділ завершується граничним завданням герменевтики – визначенням горизонту учення про буття Гайдеггера. З нашого переконання, він апофатико-теологічний, по-перше, оскільки Гайдеггер мислить конечність буття, і по-друге, оскільки про свій “предмет” він предметно мовчить, мислячи його подію. Ціль і наслідки цієї апофатики достатньо охоплені вже онтологічною диференцією.

Таким чином, основне завдання другого розділу відкриття співпричетності мови буттю за Гайдеггером експлікувало таке: 1) Онтологічна диференція Гайдеггера явила те, що буття розрізняє указуючи, і тому слова не могло б не бути. Те, що щось для нас є, не значить для нас оце позитивне одне - «тільки суще». Буттю належить *вказівність* слова, а не просто наявність виду (роду). Отже, це співпричетність рівних і не розривних. При цьому мова зберігає і саму онтологічну різницю. 2) До феномена мови виводить так само і питання про час, якщо він розуміється за Гайдеггером подійно, а не механічно. Подійний час яви речі є разом з тим часом *артикуляції*. Отож світовий час первинного «ось» (Da) у чомусь місцево упокоєний, у чомусь триває, і даний, і в цій якості мала бути мова. 3) У тій же мірі це стосується і проблеми «топоса», місця: якщо ейдетична основа метафізики повинна тотально і нерозрізнено наділяти всяке суще буттям, то місце причиняє суще указуючи, самовіднімаючись із наявності словом, яке завдає можливість розрізнення. Звідси спроби тематизації мови поза заявленими проблемами у філософіях «лінгвістичного повороту» у ХХ ст., які “позитивно” замінюють буття концептом мови, ми визначаємо не онтологічними, а декларованими спекулятивно.

Третій розділ «Учення про мову Гайдеггера в контексті історії філософського її осмислення: компаративний аналіз» - покликаний відкрити, які сутнісні наслідки витікають із онтологічної легітимації концепту «мова». Для цього ми спробували здійснити порівняльний аналіз гайдеггерівського та провідних в історії європейської філософії учень про мову, аби на підставі з'ясованої вище

різниці їх онтологій виявити і різницю їх підходів та тлумачень мови, і відтак, з'ясувати парадигмальне зрушення щодо феномена мови у подійній онтології.

В історико-філософському аналізі першого підрозділу «Історія інструменталізму метафізичного уявлення про мову» ми виявили історичний виток ідеї *похідності* мови – вона була закладена вже в сократівський час в обох позиціях відомого «спору про походження імен», котрі передбачають *породженість* мови («імен») «природою» або її *покладеність* людською волею, при цьому мотивом спору-апорії виступає завдання закрити проблему приналежності феномену слова певної «відповідності буттю» чи «правильності слова» як *приданим* за випадком характеристикам самого буття. По тому ми простежили подальшу тенденцію розриву причетності мови буттю як логіку певного роду “визовнювання” феномена мови, яка реалізується у класичних метафізичних онтологіях, що підпорядковують феномен мови позірно самотньому образу («ейдосу») суцього, а його вказівність, що наділяє речі місцем, - причиновою, що обґрунтовує суще. Нами виявлено, що саме Платону належить найперше в історії європейської філософії обґрунтування інструменталістського тлумачення мови, коли він прирівнює її до «знаряддя», залишаючи без відповіді питання про «телос» такого, і що парадигмальною рецепцією цього тлумачення в Арістотеля є остаточне відчуження зв'язаності буття і мови у репрезентації останньої наявними формами: логоса в якості «звукосполучення», а слова з «віднятим “буттям”». Далі відтворена логіка граничного завдання інструменталізму мови лейбніцевського проектування («універсальної мови»), адекватної трансцендентній основі суцього, неодноразово повторена згодом у позитивізмі, в «ідеальній мові» Гуссерля, і показано, що вона приречена на провал через неможливість рішення проблеми предиката. однозначності, зведення можливих речень до «алфавіту думок» та ін.

Другий підрозділ “Гайдеггерівський «шлях до мови» як відповідь на відчуження феномена мови у метафізиці” показує радикальну відмінність вчення про мову Гайдеггера, послідовно здійснюючи завдання проведення інтегруючого його аналізу через осмислення зв'язку мови і відповідно суб'єкта, людини як метафізичного *animal rationale*, буття, часу, речей, місця. Ми з'ясували, що вимога Гайдеггера до т.зв. «шляху до мови», на протигагу традиційній концептуалізації мови як предмета, скерована уявленням про *самотність* самого феномена мови: вона не залишає місця для її представлення з позиції якоїсь позамовної споглядальної практики, а відсутність стосовно її сутності родового поняття залишає можливість радше символічного, ніж поняттєвого визначення; для ряду таких у Гайдеггера нами було взято спробу інтерпретації, яка привела до необхідності введення адекватних їх словесним коннотаціям понять: для «Rede» Річ; для «про-що мови» слухне, промовне; для «дім буття» середовище, істота, тіло; для «Sage» - Урок; для «Bedingnis» - виречення та ін.

Внаслідок герменевтичного аналізу текстів об'єкта нашого дослідження були виведені наступні онтологічні положення: 1) визначаючи мову як «зовні-

вимовленість промови», ідентично тому, що і у випадку з поняттям часу, Гайдеггер має на увазі не приналежність мови суб'єкту, а передбачає екзистентне слідування *слухному* (промовному) мови, за якою вже у період «Буття і часу» уявляється певна *вказівна потенція* буття, а не наявна форма вираження, а за її «артикуляцією» вбачається характер творіння і розмежування суцього; 2) контраргумент Гайдеггера метафізичному інструменталізму, «мова говорить людиною», покладаючи неможливість ініціативності людини стосовно мови, значить, на наш погляд, зовсім не каузальну залежність її як об'єкта мови, а навпаки, через тотальну опосередкованість мовою як безпосереднім середовищем (тілом, істотою, «ослею») перебування людського ества, передбачає як раз необумовлену *свободу* відкритого ставлення до світу (в його освоенні і так само відчуженні від нього), себто, «говоріння людиною» не переступає межі питання, не більше як «підводить до участі» у справі світу; ця людська учасливість, свобода ставлення, як прояв, з нашого переконання, мовної відділеності, має знімати класичну опозицію чутливості та раціональності як первинних характеристик людської істоти; крім того, виявлено, що мовна опосередкованість причетна і часовості людського ества, що дозволяє Гайдеггеру застосовувати подійну «логіку» і стосовно мови; 3) в тлумаченні гайдеггерівського символу «дім буття» була виявлена помилковість постановки питання про зв'язок мови і буття, які насправді не є сполученими, але – тотожними: буття, і відповідно суще, не здійснилося б без мови, мова в розрізненні буття і суцього не залишається у числі останнього, вона виняткова, буття є завжди буття мови; їх розрізняє Гайдеггерове поняття «дім» значить таке: буття без слова «було б» невпинним розкриттям, слово ж є кінцевість, інкарнація буття, «вузол» його розгортання, який уможливує його яву; 4) із виявленої тотожності мови і буття нами поставлено завдання перетворення «онтологічної диференції» Гайдеггера на розрізнення буття і мови, що має бути дійсним стимулом мислення: епохальне (за Гайдеггером) забуття буття на користь представлення основи (причини) суцього витікає як раз із не-розрізнення буття і слова, яке і пропонує свідомості видиму *презенцію* суцього для можливості наступної метафізичної репрезентації; 5) аналізуючи спосіб, яким слово визначає буття речі («Bedingnis» Гайдеггера), ми протиставили його аристотелівському причиненню суцим суцього, а відтак, стверджуємо, що словесне «наділення речей буттям» є вказівним надаванням місця, воно передує, єднає і зберігає причини речі як витвору: саме в цьому смислі річ є похідним від «ректи», крім слова нема нічого, що зупиняє в «морфе» гру причин витвору.

У третьому підрозділі «Концепція мови Гайдеггера і сучасні її альтернативи» ми спробували експлікувати об'єктивно-фізикалістські і суб'єктивно-психологічні уявлення альтернативних гайдеггерівській концепції мови у структуралізмі і позитивізмі, які, оскільки концепт мови виникає в них у результаті принципової настанови на відкидання онтологічної проблематики, приводять до детермінізму і релятивізму феномена мови. На їх прикладі, і в протиставленні до подійної онтології

Гайдеггера, нами доведена до апорії логіка інструменталізму як джерела протиріччя предмета дисертації, а саме: показана не можливість зведення феномена мови до свідомості соціуму, семіотичної системи, потреби діяльності і комунікації, умовного рефлексу, сигнальної поведінки тварин. У цьому зв'язку обґрунтовується положення про мову як феномен не детермінований ні природою, ні людиною.

На кінець розділу, згідно з герменевтичною вимогою, ми так само спробували віднайти горизонт і вчення про мову Гайдеггера. І в даному випадку про себе заявив заперечно-теологічний вимір його філософії, та близькість дометафізичним концепціям. Це, разом з тим, відповідає і на питання про «місце» вчення Гайдеггера про мову в історико-філософській традиції. Виявилось, що воно знаходить смислову спільність саме з тими світоглядними системами, в яких слово синкретично виступає тотожним або атрибутивним поняттям щодо буття: такі є «логос» Геракліта і рецептивно ототожнений з поняттям «бога» «логос» євангеліста Іоанна, а також, гегелівське за глибиною поняття «духа» у Гумбольдта; при цьому було показано, що у світлі Гайдеггерової онтології прояснюється і їх синкретичний буттєвий фундамент.

Висновки. У дисертації сформульовані загальні підсумки дослідження, які висвітлюють результати виконання поставлених дисертантом дослідницьких завдань та репрезентують основні теоретичні положення, у яких, на думку автора, міститься принципова наукова новизна.

Дослідження показало, що співпричетність мови та буття не є лише певного роду концепцією деяких мислителів, адже в результаті переосмислення традиційних в історії філософії онтологічних проблем у зіставленні їх розв'язання Гайдеггером та класичною метафізикою виявлені дійсні підстави їх тотожності: якщо буття - безсумнівне, то це водночас повинно значити, що мови не могло б не бути.

При цьому стало очевидним, що мотивує актуалізацію і наступний характер інтерпретації феномена мови саме *спосіб* розрізнення буття і сущого: їх розмежування і протиставлення (метафізика) виводить до прирівнювання мови до одного із людських засобів; і відповідно їх розрізнення (Гайдеггер, а слідом постмодернізм) виявляє подійну тотожність мови і буття.

Виходячи з цього, дослідження показало можливість розрізнення двох видів каузальності і, відповідно, онтологій: фізичної причиново-наслідкової та подійної вказівно-мовної. Остання була реконструйована в цілності вчення Гайдеггера про мову, виявивши саме мовний розрив у традиційному детермінізмі сущого.

У цьому зв'язку дисертація показала необґрунтованість всіх звичних спроб зведення і виведення феномена мови із природних і суспільних факторів, тим самим викривши теологічний горизонт учення Гайдеггера про буття і мову.

Отримані результати надають можливість переосмислити та чіткіше визначити проблемні грані у філософії мови, ясніше усвідомити евристичні наслідки

детермінізму мови, обґрунтувати альтернативні методологічні можливості вивчення цього феномена.

Список опублікованих робіт здобувача по темі дисертації:

1. Варшавський О.П. Проблема буття та пізнання у лінгвістичній філософії В.Квайна // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури (Збірник наукових праць). – Дн.: РВВ ДНУ, 2000. – С.13-21 (0,6 др.а.).
2. Варшавський О.П. Релятивізм як наслідок позитивної настанови в пізнанні // Вісник ДНУ Історія і філософія науки і техніки. Вип.7, 2000. – С.46-53 (0,5 др.а.).
3. Варшавський О.П. Можливості онтологічної постановки питання про мову в «Бутті і часі» Гайдегера // Грані, №6, 2000. – С.109-115 (0,6 др.а.).
4. Варшавський О.П. Вислів Гайдегера про мову: домом чого вона є? // Філософія і соціологія в контексті сучасної культури (Збірник наукових праць). – Дн.: РВВ ДНУ, 2001. – С.171-174 (0,3 др.а.).
5. Варшавський О.П. Рубець релігії: досвід феноменального її визначення // Гуманітарний журнал. Літо-осінь, №3-4, 2002. – С.50-61 (1,4 др.а.).
6. Варшавський О.П. «Духовність» мови у світлі Dasein-аналітики Гайдегера // Ціннісні орієнтири молоді XXI століття: Збірник наукових праць кафедри філософії НГУ. – Дн.: Національний гірничий університет, 2004. – с.58-71 (1,2 др.а.).

АНОТАЦІЇ

Варшавський О.П. Концепція мови в онтології Мартіна Гайдегера (історико- філософський аналіз). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії. – Дніпропетровський національний університет, Дніпропетровськ, 2004.

Дисертація присвячена дослідженню конститутивних аспектів буттєвого розуміння мови в онтології Мартіна Гайдегера в контексті історії європейської філософії. Установлено, що дане розуміння вступає в гостре протиріччя з інструменталістським підходом до мови, що сходиться до уявлень класичної метафізики. У цьому зв'язку було покладене завдання, по-перше, провести масштабну верифікацію обов'язковості концепту мови для онтології, а відтак, виявити дійсні наслідки онтологічної легітимації концепту мови.

Дослідження виявляє мотивуючим актуалізацію і наступний характер інтерпретації феномена мови *спосіб* розрізнення буття і сущого. Він обґрунтовує як прирівнювання мови до засобу у метафізиці, так і подійне ототожнення мови і буття у Гайдегера. Подійність онтології Гайдегера в аспектах питань про час, місце, тотожність і відмінність з необхідністю експлікує тему мови так, що вона виявляється визначальною стосовно сущого. Установлено, що ця визначальність є

принципово відмінною від причинно-наслідкового зв'язку, через те обґрунтовується положення про не детермінованість самого феномена мови.

Ключові слова: мова, слово (як єдине по числу), буття, суще, річ, розрізнення, тотожність, указівність, причина, час, місце.

Варшавский А.П. Концепция языка в онтологии Мартина Хайдеггера (историко-философский анализ). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.05 – история философии. – Днепропетровский национальный университет, Днепропетровск, 2004.

Диссертация посвящена исследованию конститутивных аспектов бытийного понимания языка в онтологии Мартина Хайдеггера в контексте истории европейской философии. Установлено, что данное понимание вступает в острое противоречие с инструменталистским подходом к языку, который восходит к представлениям классической метафизики. В этой связи было положено задание, во-первых, провести масштабную верификацию обязательности концепта языка для онтологии, а отсюда, выявить действительные следствия онтологической легитимации концепта языка.

Исследование выявляет мотивирующим актуализацию и последующий характер интерпретации феномена языка *способ* различения бытия и сущего. Он обосновывает как приравнивание языка к средству в метафизике, так и событийное отождествление языка и бытия у Хайдеггера. Событийность онтологии Хайдеггера в аспектах вопросов о времени, месте, тождестве и различии с необходимостью эксплицирует тему языка так, что он оказывается определяющим в отношении сущего. Установлено, что этот определяющий статус принципиально отличен от причинно-следственной связи, от чего обосновывается положение о не детерминированности самого феномена языка.

Ключевые слова: язык, слово (как единственное по числу), бытие, сущее, вещь, различение, тождество, указательность, причина, время, место.

Varshavskij A.P. The Conception Of the Language In the Ontology By Martin Heidegger (Historical and Philosophical Analysis). – Manuscript.

This thesis is for receiving the Candidate of Philosophy (specialization 09.00.05 – History of Philosophy). Dnipropetrovs'k National University, Dnipropetrovs'k, 2004.

This thesis is devoted to the investigation of the constitutional aspects of the being language understanding in Heidegger's ontology in the context of European philosophy's history. It's determined, that this understanding conflicts with instrumental approach to the language (this approach goes back to the conceptions of classical metaphysics). For investigation of this contradiction's essence a group of phenomenological and hermeneutical methods had been chosen. Thorough verification of language conception's obligatory for ontology was carried out throw comparison of Heidegger and classical

НАУКОВО-БІБЛІОТЕКА
Дніпропетровського національного
університету залізничного транспорту
Імені академіка В. Лазаряна

metaphysics and postmodernism's ontologies, based on principle of difference. Hence the actual consequences of the language conception's ontological legitimacy had been elicited.

The way of being and essence's difference was revealed as motivating for actualization and following characteristic of the language phenomenon" interpretation. This method substantiates both equation of the language with the means in metaphysics and Heidegger's eventual identification of the language and being. The source of language epochal estrangement in metaphysics is revealed in the Platonic *delimitation* of the eidetic and phenomenal essence. It was displayed that the visible presentia of the essence doesn't require a word, thus at the New times the idea of creation of "the ideal language" becomes possible. The positivistic realization of "the demarcation" in regard to being under logically represented language conception was also referred to the metaphysical delimitation.

Heidegger's "ontological differentia", on the contrary, *distinguishes* being as an event, Ereignis. Thereby, Heidegger reveals the different type of "the unobtrusive causality" The eventness of the ontology in the aspects of the questions about the time, the place, the identity and the distinction, in case of need explicates theme of the language. The language couldn't have not been, because the *indicating potentia* that distinguishes every essence, belongs to being as the event. It was argued that widespread in the philosophies of "the linguistic turn" language thematisation, carrying out with the metaphysician problems' reduction is not ontological, but speculatively proclaimed.

The integral analysis of Heidegger's doctrine of the language through the understanding of connection of the language and subject, the man as animal rationale, being, time, things, place. In consequence of this a whole series of ontological theses had been concluded. The language is the determination to the all essence. It was determined that this determining status distinguishes on principle from causal-and-effect relationship: giving place to the things leaves them freedom of available being. An attempt of the interpretation of a whole series of Heidegger's language essence's symbolic definitions was made.

Thorough historical and philosophical analysis of language metaphysical instrumentalism had been carried out. It was displayed that concealed objective-and-physicalistic and subject-and-psychological ontologies of structuralistic and positivistic language conceptions, that are alternative to Heidegger's conception, is leading to determinism and relativization of the language phenomenon. In this connection the assertion of language phenomenon's undeterminancy.

The apophatic and theological horizon both the ontology and Heidegger's doctrine of the language was defined. Methodical refusal of the being represent in favour of its eventual phenomenon. In second case the co-ordination with Weltanschauung systems, where the word syncretically comes out as identical or attributive conception in case of the conception of God (religious views), of spirit (Humboldt).

Key words: language, word (as singularia tantum), being, essence, thing, distinguishing, identity, indicating, cause, time, place.

Підписано до друку 11.10.2004. Формат 60х90/16. Папір друкарський. Друк плоский.
Гарнітура Times New Roman Сут. Ум. друк. арк. 1,0. Тираж 100 прим. Зам'язь 2218.

Друкарня ДНУ, 49050, Дніпропетровськ 50, вул. Козакова, 46.

Сканувала Камяньська Н.О.

НТБ
ДНУЗТ